

Uvodnik

V preteklem letu se je Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije odzvala na aktualno prenovu vzgoje in izobraževanja z organizacijo posveta z naslovom *Potrebujemo v Sloveniji novo reformo sistema vzgoje in izobraževanja?* Predsednica države, dr. Nataša Pirc Musar, pa je decembra 2023 reviji *Sodobna pedagogika* podelila red za zasluge za izjemen prispevek revije k razvoju pedagogike kot znanstvene vede v domačem in mednarodnem prostoru. Zato je bila povsem utemeljeno zadnja številka jubilejnega, 140. letnika revije *Sodobna pedagogika* posvečena teoretičnim razpravam in empiričnim raziskavam, ki so lahko izhodišče za razvoj vizije sistema in procesa vzgoje in izobraževanja v prihodnje. Čeprav so prispevki obravnavali različne tematike in področja, je bilo vsem skupno poudarjanje dostopa, pravičnosti, inkluzivnosti, skupnostne naravnosti in kakovosti v izobraževanju. Iz prispevkov so se tako izkristalizirale vrednote, ki naj bi se v prihodnje realizirale tudi v načelih razvoja sistema in procesa vzgoje in izobraževanja.

Prva številka v letošnjem letniku revije *Sodobna pedagogika* prinaša dodatne prispevke, ki so prispeli v uredništvo kot odziv na aktualno prenovu, zato gre vsebinsko za nadaljevanje teoretičnih premislekov in prizadevanj za vzpostavljanje izhodišč razvoja vzgoje in izobraževanja v Sloveniji v prihodnje. Pri uredniškem delu ugotavljamo, da so kritične večperspektivne teoretične razprave in empirične raziskave odločilne predvsem za razvoj strokovnih izhodišč na vseh ravneh izobraževanja. Čeprav je naloga pedagogike zlasti odpirati vprašanja in razprave o smislu in pomenu vzgoje in izobraževanja, pa je namen večine prispevkov, ki jih objavljamo v zadnjih dveh številkah, angažiran, s predstavitvijo vizij in potrebnih sistemskih poudarkov in rešitev.

Vlogo in nalogo šole pri razvoju socialnih odnosov v svojem prispevku z naslovom *Dihotomija v vrednosti socialnega kapitala: krepitev individualistično ali skupnostno naravnane šole?* obravnava **Nataša Zrim Martinjak**. Utemeljuje, da so temeljne teorije socialnega kapitala prispevale k obtežitvi socialnega kapitala z instrumentalno vrednostjo. Avtorica je kritična do socialnega vedenja, ki je po njenem mnenju direktna in preračunljiva investicija v socialne odnose. Izpostavi instrumentaliziran pristop k uporabni vrednosti socialnega kapitala, za katerega poudarja, da v šoli podpira in oblikuje individualistično naravnane posameznike in ne krepi skupnostne naravnosti, altruizma in človečnosti. Kot alternativo predlaga razmislek o didaktičnih pristopih in krepitev delovanja šole kot skupnosti ter s tem razvoj novega razumevanja socialnega vedenja. Zato meni, da je šola pri krepitvi socialnih vedenj pred izzivi premika od instrumentaliziranega pristopa v skupnostni pristop.

Nina Breznikar Skočir in Damijan Štefanc v prispevku z naslovom *Nekaj premislekov o prenovi osnovne šole in z njimi povezana stališča osnovnošolskih učiteljev* obravnavata dve sistemski rešitvi, ki ju prinaša novi Zakon o osnovni šoli; to sta razširjeni program in nacionalno preverjanje znanja. Razširjeni program avtorja razumeta kot sestavni del fleksibilno-diferenciacijskih izpeljav v osnovni

šoli, v drugem delu pa obravnavata rešitve, povezane z nacionalnim preverjanjem znanja. V raziskavi, ki je bila opravljena med učiteljicami in učitelji osnovnih šol, ki so se opredelili glede omenjenih sistemskih rešitev, se je izkazalo, da učitelji opozarjajo predvsem na potrebo po jasni opredelitvi namena nacionalnega preverjanja znanja, kar bo lahko pripomoglo tudi k ustreznemu odnosu vseh vključenih v izvedbo nacionalnega preverjanja znanja, ter na nedorečenosti organizacijske, didaktične in vsebinske izpeljave nove oblike razširjenega programa.

Čeprav je sistemska dimenzija vsake prenove vzgoje in izobraževanja osrednji pogoj zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju, je strokovni delavec osrednji nosilec prenov oziroma izvedbe pedagoškega procesa. **Alenka Polak, Polona Gradišek in Barica Marentič Požarnik** se v prispevku z naslovom *Kakšen naj bo učitelj prihodnosti? Prispevek h kritičnemu premisleku ob prenovi slovenskega izobraževanja* osredotočajo na skrb za ustrezno izobraževanje in profesionalni razvoj slovenskih strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. V prispevku so v ospredju pedagoško-psihološka pojmovanja aktivnega učenja in temeljne usmeritve Unesca na tem področju. Pri izobraževanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju poudarjajo pomembnost kritične refleksije, učiteljevih vrtilin, usmerjenosti k učenju, znanju in poučevanju na višjih kognitivnih ravneh, s spodbujanjem aktivnega učenja in samoregulacije učencev, pomembnosti sodelovanja in timskega dela ter sodelovalne kulture v vzgojno-izobraževalnih ustanovah.

Zmožnost bodočih vzgojiteljev za medpredmetno povezovanje matematike in naravoslovja pa v prispevku z naslovom *Izobraževanje bodočih vzgojiteljev za medpodročno povezovanje matematike in naravoslovja* obravnavata **Sanela Hudovernik in Nastja Cotič**. V raziskavi, ki je bila izvedena med študenti programa Predšolska vzgoja, ki so v času študija imeli možnost pridobiti znanja za medpredmetno povezovanje v okviru izbirnega predmeta Medpodročno povezovanje matematike in naravoslovja, ugotavljata, da je za bodoče vzgojitelje ključna neposredna izkušnja medpodročnega učenja in načrtovanja že med študijem.

V prispevku *Izzivi inkluzivne vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami* **Marija Kavkler** obravnava inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji. Avtorica poudarja, da je treba dvotirni sistem vzgoje in izobraževanja otrok z izrazitimi posebnimi potrebami nadomestiti s kombinacijo virov in pristopov ter dobrim sodelovanjem rednega in specialnega sistema izobraževanja. Ugotavlja, da je uspešnost inkluzivne vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v rednih izobraževalnih ustanovah pomembno odvisna predvsem od prevladujočega diskurza.

Prispevek *Socialni dialog v poklicnem izobraževanju ali kdo v Sloveniji pozdravlja vajeništvo* **Klare Skubic Ermenc, Tine Klarič in Darka Malija** pa jasno poudarja, da je poklicno izobraževanje del širšega družbenega sistema, ki mora biti, če naj bo relevantno, koherentno povezano na ravni pristojnih ministrstev, gospodarstva, zbornic in sindikatov. Čeprav mednarodne primerjalne študije socialno partnerstvo v Sloveniji opisujejo kot formalizirano in institucionalizirano, ker so predstavniki delodajalcev in delojemalcev formalno vključeni v številne pomembne odločitve, pa predstavljeni rezultati raziskave kažejo, da socialno partnerstvo ne živi polno, kar je deloma posledica sistemske ureditve, ki ključne

pristojnosti ohranja v šolskem sektorju, deloma pa premalo razvitega socialnega dialoga, ki ga zaznamujeta prenizka raven zaupanja med partnerji in pomanjkanje zmogljivosti socialnih partnerjev.

Skupna poanta prve letošnje številke *Sodobne pedagogike* je tako poudarek na delovanju šole kot skupnosti in šole v skupnosti. Za takšno delovanje je treba kritično premisliti tako koncepte izobraževanja in profesionalnega razvoja strokovnih delavcev kot tudi zasnovo začetnega izobraževanja pedagoškega kadra. Predvsem za izobraževanje otrok/oseb s posebnimi potrebami zdaj poteka izobraževanje bodočih učiteljev dvotirno, kar ovira udeležanje inkluzivnejših praks v našem šolstvu. Poudarjena je ne nazadnje tudi potreba po konceptualni in izvedbeni dorečenosti sistemskih rešitev, še preden te dobijo mesto v pravnih aktih.

Netematski del številke zajema dva prispevka v angleškem jeziku. Prvi je angleška različica prispevka **Nataše Zrim Martinjak**. Drugi prispevek z naslovom *Pedagoške in psihološke kompetence univerzitetnih učiteljev: njihov pomen za napredovanje v hrvaškem kontekstu* pa je nastal v soavtorstvu **Snježane Močinić, Lorene Lazarić** in **Ivane Paule Gortan Carlin**. Avtorice so analizirale, ali so raziskave v zvezi s pedagoško-didaktičnimi in psihološkimi kompetencami še vedno naklonjene poklicnemu napredovanju visokošolskih učiteljev in kateri modeli razvoja kompetenc se običajno uporabljajo. Na podlagi pridobljenih podatkov ugotavljajo, da bi bilo smiselno uvesti obveznost pedagoško-psihološke izobrazbe, kar bi pripomoglo k dvigu kakovosti študijskega procesa. Podobno kot v Sloveniji tudi hrvaški univerzitetni profesorji na začetku svoje akademske poti nimajo pedagoško-didaktične izobrazbe, če to ni bil sestavni del njihove izobrazbene poti.

Tokratno številko dopolnjujeta še dva prispevka. Aktualna predsednica *Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije* **Danijela Makovec Radovan** je pripravila esejski zapis *Ob 140 letnikih Sodobne pedagogike*. **Vesna Podgornik** in **Monika Govekar Okoliš** pa sta napisali poročilo o 41. izvedbi *Pedagoško-andragoških dnevov*, ki so bili konec januarja organizirani na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani z naslovom *Pogovorimo se o nasilju*. Poročilo povzema na dogodku predstavljene prispevke in ugotovitve okrogle mize.

*Dr. Sonja Rutar in dr. Klara Skubic Ermenc,
tematski urednici*